

Наталія Басараб
(аспірант II курсу кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені
Богдана Ступарика)
(Наук. керівн. – Т.К. Завгородня, док. пед. наук, професор)

УЧИТЕЛЬ У РОЛІ УЧНЯ. ШЛЯХИ ВМОТИВОВАНОГО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Характер сучасного світу і освіти вимагає, щоб вчителі брали активну участь в безперервному вдосконаленні своїх професійних знань, що триває протягом всієї їхньої кар'єри, професійного розвитку. Завдяки участі в різних формах навчання, творчому підходу до викладання, опрацюванню наукової літератури, власним педагогічним пошукам – педагоги можуть стати ініціаторами та учасниками творчих змін в шкільній реальності. Необхідність підвищення рівня освіти педагогів пов'язується з надією підвищити ефективність освіти в цілому. Відомо, що в сучасних прискорених темпах розвитку науки і техніки, вчителі освітніх закладів не можуть стояти на місці і використовувати тільки знання отримані у вищому навчальному закладі. Сьогодні вчитель повинен бути універсальним. Адже, хто як не він зможе розв'язати протиріччя між реальним змістом педагогічної освіти і вимогами школи, викликами держави.

Етап модернізації навчально-виховного процесу в педагогічних навчальних закладах супроводжується кардинальними змінами у системі підготовки й підвищення кваліфікації учительських кадрів. З одного боку, освіта виступає гарантом забезпечення потреб держави у висококваліфікованих, конкурентоспроможних, різнобічно розвинених фахівцях. А з другого – освіта є засобом розвитку індивідуального, особистісного в людині. Для дорослої людини, дипломованого педагога, розвиток особистісних функцій тісно пов'язаний із самоутвердженням, самоповагою, баченням своїх життєвих та професійних перспектив, усвідомлення своєї суспільної цінності та значущості, де присутня неодмінна участь підвищення професійної кваліфікації в системі післядипломної освіти [3, с. 72].

Специфіка післядипломної освіти полягає в тому, що вона є пріоритетною галуззю в якій об'єктом і суб'єктом навчання виступає особистість, індивідуальність – сформована власним досвідом. Отже, спонукати до самоосвіти тільки зовнішніми факторами (розпорядженнями, наказами, примусом тощо) не можна, оскільки вона належить до суб'єктивної сфери особистості. Рушійною силою, джерелом її є потреба особистості в самозмінненні, самовдосконаленні. Серед найсуттєвіших об'єктивних причин, що породжують цю потребу, слід назвати вимоги, які висуває суспільство до особистості та освіченості [4, с. 24].

Погоджуюсь з думкою науковців Б. Скоморовського, В. Руссола, що у роботі з педагогічними кадрами потрібно дотримуватися особистісно-орієнтованого підходу, який веде до вільного вибору педагогами форм навчання шляхом розвитку і стимулювання освітніх потреб та широкої диференціації пропозицій для їх задоволення: масові, групові, індивідуальні форми методичної роботи, насамперед, на рівні школи, району (міста); включення творчих учителів у пошуково-експериментальну діяльність, розробку навчальних програм, підготовку підручників, апробацію інноваційних ідей та прогресивних педагогічних технологій,

не говорячи вже про розгалужену мережу курсів, постійно діючих і тематичних семінарів з найактуальніших педагогічних проблем [6, с. 8].

Не менш важливим і ефективним способом в підвищенні професійної кваліфікації є дистанційне навчання з використанням інформаційних технологій. Варто відзначити, що участь в електронному навчанні все ж залишається під наглядом компетентного викладача – різниця тільки в способі спілкування. В ньому, як засвідчує практика, так само, як і в традиційних формах навчання, можна активно використовувати контакт з учителем (задавати питання, просити поради, консультації і т.д.). Також, під час підвищення професійної кваліфікації за допомогою дистанційної форми навчання Л. Фамілярська виділяє для здобувача знань ряд переваг:

- індивідуальний контакт з викладачем;
- низька вартість в порівнянні з традиційним навчанням;
- економія часу;
- можливість вчитися в зручному для себе місці і темпі навчання;
- доступність навчання для людей з обмеженими фізичними можливостями;
- здатність використовувати знання і досвід професіоналів, які працюють у віддалених центрах підвищення кваліфікації [7].

Всі, вище згадувані, засоби післядипломного навчання у свою чергу сприяють виробленню у вчителів внутрішньої потреби кваліфікаційного вдосконалення особистої відповідальності, зацікавленості в здобутті нових знань, усвідомлене їх засвоєння, а далі й уміння застосовувати їх у різних ситуаціях, користуватися одержаними висновками [6, с. 10].

Проте, І. Дзержовська звертає нашу увагу й на те, що дорослі навчаються дещо інакше, ніж діти. Як саме? Важче. Вони переконані, що наука дається їм з більшими труднощами. Вважають, що у них пам'ять гірша, а їхня заклопотаність сприяє важчому концентруванню уваги під час засвоєння певного матеріалу. Втім це не завжди правда, оскільки це вже справа індивідуальна, незалежна від віку. Дорослі навчаються по-різному. В різному темпі, різними стилями, керовані різноманітними мотивами. Серед дорослих, як і поміж зовсім молодих людей, можна зустріти осіб, обдарованих хорошою чи навпаки дещо гіршою пам'яттю. Існує чимало чинників, які діють на користь навчання саме дорослих осіб, серед них:

- більшість дорослих беруть активну участь у навчанні з власної волі;
- дорослі проявляють більший інтерес до здобуття знань;
- дорослі більш охочі та свідомі до впровадження у життя засвоєного на заняттях нового матеріалу;
- намагаються узагальнити надані їм знання і використати їх у фахових чи особистих справах;
- присутнє вміння використовувати не тільки знання, які отримано у системі формальної освіти (на студіях, курсах, навчальних програмах) а й ті, котрі походять із різних джерел (щоденна практика в школі, прочитані книги фахові і з різних царин, родинне життя) включаючи творче мислення та життєвий досвід [1, с. 44-45].

Слід наголосити й на тому, що підвищення кваліфікації вчителів – не лише переказування знань. Якби все було так просто, можна було б досягти прекрасних результатів, купуючи учасникам курсів книги. Під час навчання дорослих – як і в

навчальному процесі з дітьми, зустрічається багато перешкод. Найчастіше вони виникають через недостатність вимог шкільного середовища. Професійне навчання розглядається швидше, як зовнішній примус, що може стати фактором стресу, розчарування. А це нерідко супроводжує фахове «вигорання», професійне вичерпання, втому. Симптомами цього можуть виступати: нарікання, скарги, опір змінам, поверхнєве виконання завдань та інше.

Важливого значення в процесі післядипломної освіти набуває роль мотивуючих факторів постійного зростання професійної компетентності фахівців. Головне завдання яких полягає у виробленні у вчителів внутрішньої потреби кваліфікаційного вдосконалення як основи їх пізнавально-творчої активності шляхом створення обстановки й атмосфери необхідності, зацікавленості та особистої відповідальності.

За переконанням Л. Пуховської, у структурі мотивації найважливіше місце займають:

- потреби (у саморозвитку, професійній самоактуалізації, пізнанні, творчому розвитку тощо);
- мотиви (самореалізація у нових умовах, професійні досягнення, особистісна і соціальна відповідальність тощо);
- стимули (актуальність і новизна проблем, налаштування на професійне зростання у складних умовах, духовно-культурне зростання, престижність тощо) [2, с. 54-55].

Адже, усвідомленість цілей і смислів кваліфікаційного зростання уможливорює розвиток готовності освітян до позитивного професійного вдосконалення.

Освіта, в свою чергу, також повинна адаптуватися до потреб вчителів. Навчальні курси повинні діяти як ефективний і привабливий спосіб поглиблення професійної кваліфікації вчителів, з врахуванням їхніх інтересів і реальних освітніх потреб. Пропозиції для вчителів мають бути різноманітними, адаптованими до різних рівнів професійного розвитку і професійного рівня, досвіду – щоб кожен міг вибрати із запропонованого щось цікаве для себе в тій чи іншій області. Готуючи програму для навчання «дорослих учнів», а у нашому випадку – педагогів, потрібно враховувати, що:

- учні бажають знати, що саме дадуть їм заняття. Вони приходять, вкладають кошти, витрачають свій час, а в свою чергу хочуть бути переконані, що отримають щось придатне, цінне;
- навчання має бути запроектованим досконало, але трактувати його слід еластично. Інколи потрібно обговорити щось детальніше і довше, а від чогось взагалі відмовитися;
- варто пам'ятати, вчителі під час проходження курсів часто звертатимуться до своїх знань. Не потрібно хвилюватися з цього приводу – це якраз один із шансів обмінятися взаємним досвідом;
- учасники курсів повинні мати відчуття безпеки. Із можливістю вільно висловлювати свої думки, не боячись бути висміяними чи оціненими [1, с. 45].

Усвідомлене засвоєння знань знаходиться у прямій залежності від уміння застосовувати їх у різних ситуаціях, та вже набуті навички певним чином підвищують інтерес, стимулюють мотивацію самоосвіти вчителя, зміцнюючи його віру в себе, свої сили, здібності та можливості [6, с. 8]. Отже, щоб навчати молоде

покоління, педагоги самі повинні вчитися, дбати про професійне вдосконалення і особисту майстерність. Святіший отець Папа Франциск зауважив, що для цілісного виховання особистості дитини хороший вчитель повинен використовувати три мови: мову голови, щоб навчитися добре думати, мову серця, щоб навчитися добре відчувати і мову рук, щоб навчитися добре робити [5].

Як засвідчує досвід роботи з підвищення кваліфікації, педагог з високою мотивацією готовий до засвоєння нових ідей, знань, досвіду чітко бачить сферу їх використання або ж критичного переосмислення, самоосвіти. А вся система підготовки вчителів повинна не тільки визнавати незалежність і індивідуальність вчителя, але й сприяти, підтримувати і розвивати. Таким чином, навчання вже не може бути обмеженим конкретним часом чи умовами. Освіта має бути випереджальною, гнучкою та індивідуалізованою за змістом і технологіями. Вона має готувати людину до життя у світі, що постійно оновлюється.

Список використаних джерел

1. Дзежговська І. Навчання вчителів: підручник для викладача-тренера. Львів: Літопис, 2002. 173 с.
2. Пуховська Л.П., Артюшина М.В., Базелюк В.Г., Лушин П.В., Снісаренко О.С., Сніцар Л.П., Солодков В.Т. Післядипломна освіта в умовах євроінтеграції: сутність, зміст, технології, готовність до змін: навчально-методичний посібник / за наук. ред. Л.П. Пуховської. Київ: Педагогічна думка, 2012. 122 с.
3. Протасова Н. Особистісна орієнтація навчання в освіті педагогів. *Рідна школа*. 1999. №1. С. 72-73.
4. Протасова Н. Уміння та навички самоосвітньої діяльності вчителя. *Обрії (Івано-Франківськ)*. 1998. №2. С. 23-25.
5. Радіо Ватикан. Діалог Папи з молоддю. URL: <http://catholicnews.org.ua/>. (дата звернення 2018 р.).
6. Скоморовський Б., Руссол В. Педагогіка післядипломної освіти: діяльнісний підхід. *Обрії (Івано-Франківськ)*. 1998. №2. С. 8-11.
7. Фамілярська Л. Аналіз стану і перспективи інформатизації загальноосвітніх закладів Житомирської області. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2011. № 4 (24). URL: <http://www.journal.iitta.gov.ua>.